

Runouden kääntäminen latinasta suomeen ja suomesta latinaan

Erkki Palmén

FT, täysinpalvellut yliopistonlehtori

Jyväskylä

Mielenkiintoni kielestä toiseen tehtyjä runokäännöksiä kohtaan aktivoitui 1960-luvun puolivälissä, jolloin perinteinen lyyrinen runokieli oli jo edellisellä vuosikymmenellä syntyneen rajun kritiikin kohteena. Tältä kritiikiltä eivät antiikin runouden suomentajatkään välttyneet. Yhdessä monivuotisen kollegani Teivas Oksalan kanssa koin tilanteen haasteeksi: eikö runouden suomentamisessa tosiaan ollut löydettävissä kultaista keskitietä, joka ottaisi huomioon moderniuden vaatimukset, mutta samalla säilyttäisi vanhoista perinteistä elinkelpoisen osan?

Siitä asti Teivas Oksalalla ja minulla on ollut paljonkin antiikin runouden suomentamiseen liittyvää yhteistyötä. Itse olen ensisijaisesti toiminut eräänlaisena Oksalan epävirallisena ateljeekriitikkona, mutta toisinaan olen tilaisuuden ja inspiraation tullen kokeillut suomentamistyössä omienkin rahkeitteni kestävyyttä. Uskon tätä esitelmääni varten valitsemieni näytteiden kiinnostavan runouden harrastajia myös sisällöllisesti, sillä ne osoittavat, että vuosisatojen välimatkasta huolimatta antiikin ja nykyajan ihmiset ovat monessa suhteessa ajattelutavaltaan yllättävän lähellä toisiaan.

Runouden kääntäminen suomesta latinaan tuli erityisen kiinnostukseni kohteeksi kesällä 1986, jolloin sain kunnian toimia kansalliseepoksemme latinannoksen, Tuomo Pekkasen laatiman Kalevala Latinan oikolukijana. Kyseinen latinannos on herättänyt ulkomaillakin runouden ystävien keskuudessa ansaitsemaansa positiivista huomiota, sillä se myötäilee erittäin hyvin alkuteoksen rytmiä ja muutakin perusluonnetta. Toistaiseksi vähemmälle huomiolle on jäänyt Eino Leinon Helkavirsien valikoiman yhtä korkeatasoinen latinannos (*Carmina Sacra*), jossa suomen- ja latinankieliset tekstit kulkevat joka aukeamalla rinnakkain. Tiedän muutamia ulkomaalaisia latinanharrastajia, jotka ovat sen välityksellä kiinnostuneina tutustuneet tähän suomalaisen kirjallisuuden merkkiteokseen.

Omasta puolestani olen laatinut eräiden tunnettujen laulujen latinannoksia lähinnä tilaustyönä. Jyväskylän Studiokuoro on julkaissut 'Classica dilecta Latine cantata' -nimisen CD-levyn, johon sisältyy edustava valikoima suomalaisia ja suomeksi käännettyjä lauluja latinaksi laulettuina. Martti Korpilahden 'Laulu synnyinseudulle' on latinaksi käännettynä ('Elogium regionis natalis') kajahtanut jo kolmena kesänä 'Athenis Finlandiae' -kulttuuripäivien viestinä elokuun viimeisellä viikolla iltaisin Jyväskylän Harjun tornista. Toisella näinä päivinä julkistettavalla CD-levyllä on tallennettuna kaksi latinankieliseen asuun saattamaani venäläistä laulua. Viimeisenä näytteenä esitän latinaksi Seija Tuohesmaan kalevalamittaisen runon 'Aristoteleen perilliset', jossa analysoidaan terävästi Suomen nykypolitiikkaa.

Tarkoitukseni on pohtia myös eräitä ongelmia, joita runouden kääntäjä työssään vähän väliä joutuu kohtaamaan.